

11
H. G.
H. G.

f 40

Index.

Commene. Cap. Inscrueba xi. q. iii.

Commene. Cap. Humanæ aures. xi. q. i.

Commene. De silene. in diuinis.

Relece. cap. si quando, et cap. Cu' coningat. de Prescripto.

Commene. De Iob et Leo, et Indulgent.

84225
F-96014

AFN
6554

M A R T I N I
A B A Z P I L C V E T A
D O C T O R I S N A V A R R I

C O M M E N T A R I U S
*de Silentio in diuinis officijs, præsertim
in choro seruando,*

S V P E R C A P. I N L O C O B E
N E D I C T I O N I S. s. Q. 4.

A B I P S O M E T D E S V M P T V S
ex suo Enchiridio, siue Manuali de Oratione,
& Horis Canonicis.

P E R M I S S V S V P E R I O R V M.

R O M A E,
Ex officina Iacobi Tornierij, & Iacobi Bericchia.
M. D. LXXXIIII.

Gregorij XIII. Pont. Opt. Max. priuata lege sancitum est, ne quis Typographus imprimere, neu quis Bibliopola diuendere, donare, aut permutare hunc Martini ab Azpilcueta Doctoris Nauarri Commentarium de Silentio in Diuinis Officijs, præsertim in choro seruando, audeat ante decennium absque eiusdem auctoris consensu. Qui secus faxit pœnæ illi sunt sententia excommunicationis, & aliæ multæ in proprio motu contentæ. Dat. Romæ apud Sanctum Petrum sub annulo Piscatoris die xxij. Nouemb. Anno Pontificatus sui Nonno.

PERMISSVS SUPERIORVM

ROMÆ
Ex officina Jacobi Tormentij & Jacobi Benicchia.
M. D. LXXXIII.

REVERENDIS ADMODVM

IN CHRISTO PATRIBVS,

*Et Dominis omnibus Sacris Confessionibus
audiendis præfctis,*

MARTINVS AB AZPILCVETA

DOCTOR NAVARRVS S. P.

OTVM facio vestris Paternita-
tibus, Patres admodum in Chri-
sto Reuerendi, ac domini mei, vi-
rum quendã admodum Illustrẽ,
& Reuerendissimum pro magna,
qua est in Deum Religione, dixisse
mihi proximis diebus, se deside-

rare, vt in reuerentiam diuinæ Maiestatis, & sui cultus
obseruantiam colligerem insigniora loca Enchiridij
nostri de Oratione, & Horis Canonicis Sanctissimo
Domino nostro Gregorio XIII. Pont. Opt. Max. dica-
ti, quibus commendatur, & probatur esse valde neces-
sarium silentium, dum diuina (præsertim in choro)
peraguntur; vt multi, qui ea celebrare tenentur, possent
facile illa in vnum quasi fasciculum florum coaduna-
ta odorari, & persuaderi ad illa cum decenti grauitate,
pausa, & reuerentia celebranda. Quare admiratus fui
primum, quòd vir omnium, qui hanc sacram curiam

sustinent, & ornant publicis, priuatisque rebus occupatissimus, cuperet, vt officia diuina, quibus ille vti canonicus solet interesse, cum debito silentio, iustaque pausa, & reuerētia fierent: cum alij ordinis sui viri paucioribus occupati soleāt desiderare; immo petere à sancta Sede Apostolica libertatem à seruitute etiam priuatim ea recitandi. Deinde cœpi mecum reputare id ei forte ideo specialiter à Spiritu sancto aeterno Deo nostro inspiratum, quòd eius ministerio deliguntur fere omnes, qui à sanctissimo Domino nostro ad sacerdotia promouentur. & æquum est eum curare, vt illi debite ea faciant. Ob idque constitui eius voto, quod mihi pro iussu esse debebat, satisfacere. Et quoniā ille nomen suum tacitum esse voluit, decreui hanc opellam eius iussu susceptam, per quam confeci hunc comenrariolum breuē quidem, sed non omnino pœnitendū in principium canonis in loco benedictionis. causę quinctę quæstionis quartę per Gratianum nostrū inferi vestris Paternitatibus, quorū sancto labore, cura, & studio Christiani omnes in officio nostro potissimū (mea sententia) continemur, dicare: eum vestrę protectioni commendando, simulq. orando, vt dignemini illum vestra lectione donare, & persuadere nobis obligatis ad diuina officia canenda, vel recitanda, vobisq. nostra errata confitentibus, vt emendemus ea, & dolemus ad amissim, & dolabram, quam ex eo decerpere licet, in gloriam Domini Nostri Iesu Christi, qui vestras admodum in Christo Reuerendas Paternitates seruet, prosperet, beetq. aeternum. Amen.

MARTINI AB AZPILCVETA
DOCTORIS NAVARRI

COMMENTARIVS DE
*silentio in Diuinis Officijs, præsertim
in choro seruando.*

Cap. in loco benedictionis. 5. q. 4.

Concilium Toletanum Cap. 1.

N loco benedictionis confidentes Domini sacerdotes, nullus debet aut indiscretis vocibus perstrepere, aut quibuscumque tumultibus perturbare; nullis etiam fabulis vanis, vel risibus agi; & quod est deterius, obstinatis disceptationibus tumultuosas voces effundere Et reliqua.

PRIMVS LOCVS.

S V M M A R I V M.

- 1 Silentium in altari, & choro necessarium.
- 2 Rusticus qui hæc in grauium conuentu facit.
- 3 Canon generalis generaliter intelligendus, etiamsi maior ratio sit in vna, quam in alia specie.
- 4 Canonem similis ratio ad similia extendit.
- 4 Rex immortalis cur magis, quam mortalis honorandus.
- 5 Orans de solo illo, quod orat cogitet.

Orantis

- 5 Orantis pectus Deo pateat, & hosti claudatur.
 5 Orans cogitet quem alloquatur: & audiat si vult à Deo audiri.
 6 Orantis sermo tranquillus sit, & verecundus.

- Collecturus igitur ex nostro Enchiridio de Oratione, & Horis Canonicis præfata loca insigniora, quibus commendatur, & concluditur, silentium esse valde vtile, decorum, & necessarium ad omnia diuina officia præsertim in altari, & choro peragenda, delegi principium huius decreti in loco benedictionis. 5. q. 4. à nostro Gratiano (suo magno libro
- 2 Decretorum inserti; posteaque à Concilio Constantiensi & alijs, atque tandem à Concilio Tridentino sess. 2. c. 2. repetiti; quod illa verba nominatiui casus, *Confidentes Domini sacerdotes*, mutauit in illa conuenientiora casus ablatiui absoluti, *Confidentibus Dominis sacerdotibus*. Primus itaque præfatorum locorum fundatur in prædicto principio d. c. in loco benedictionis. 5. q. 4. quatenus probat, rusticè, immodestè, ac inurbanè facere illū, qui, confidentibus in Synodo sacerdotibus, indiscretis, vel (vt in Concilio Tridentino est) immodestis vocibus perspirepit, aut tumultibus, fabulis vanis, vel risibus perturbat, & alia in ea vetita facit.
- 3 Neque plane huius argumenti vim reprimet, qui responderit, Decretum hoc probare tantum, id non licere in Concilio, siue Synodo sacerdotum Domini, de quo nos non agimus; & quod à diuersis non fit illatio. l. Papinianus. ff. de minorib. c. ad audientiam. de dec. Non, inquam huius argumenti vim reprimet, qui hoc responderit. Primo quia replicari potest, quod canon hic generaliter loquitur de omni loco benedictionis, in quo Domini sacerdotes confidunt, & palam est sacerdotes domini confidere, siue confidere, cum in choro, vel altari simul sedent, vel confidunt: & canon generaliter conceptus generaliter est intelligendus, c. si Romanorum. 19. dist. & l. de pretio. ff. de publi. in rem act. etiamsi maior ratio suadeat, vt includat magis vnam speciem, quàm aliam, l. 1. §. quod autem. ff. de alex. lusu, & aleat. ergo hic canon etiam damnat eos, qui non verentur in altari, vel choro prædicta facere.
- Secundo, quod canon, & lex, quæ non est odiosa, ob similitudinem rationis de vno casu ad alium extenditur, l. non possunt. ff. de legib. c. dudum. de elect. at similis, immo, eadem, vel maior ratio dicat, ne præfata fiant in altari, vel choro, aut supplicationibus, & aliis actibus, quibus diuina officia fiunt: ergo tam rusticè, immodestè, ac inurbanè peccant, qui prædicta faciunt, dum diuina peraguntur, quàm dum Concilium, vel Synodus sacerdotum agitur.

- 4 Tertiò, quòd canon etiam correctorius, & exorbitans à iure regulari extenditur ad alium casum, ad quem ratio in eo expressa extenditur, l. ijs solis. & ibi Bald. C. de reuo. donat. saltem quando illa continet causam finalem: & ratio, cui innititur hic canon, est, vt in eo paulò inferius habetur, illud Iacobi epist. canon. cap. 1. *Si quis putat, se religiosum esse non refrenans linguam suam; sed seducens cor suum, huius vana est religio.* Et illud Isaia 32. *Erit cultus iustitiæ silentium.* quæ quidem duo e-logia eo neruosi probant, silentium cum debita reuerentia magis esse in altari, & choro, atque alijs locis, quibus diuina officia peraguntur, seruandum, quàm in Synodo sacerdotum, quo maiori Regi, & Domino immediate in illis, quàm in hac seruitur; quoque maior reuerentia, & modestia debetur Regi sæculorum immortalis, inuisibili, Deo præsentis, omniaq. pœnitissimè cernentis; & tandem iudicio, quod æternum durabit, iudicaturò; quàm Synodo mortali, visibili, ab illo creatæ, atque pastæ: & tandem iudicandæ, in ignemque æternum dimittendæ, aut in æternam gloriam eleuandæ.

SECUNDVS LOCVS.

- 5 ECUNDVS locus est in ea parte, eiusdem Enchir. c. 2. nu. 1. quæ habet celeberrimum illud Sancti Cypriani ferm. 6. elogium, cui explicando totum præfatũ Enchiridion incumbit. *Quando stamus, inquit, ad orationem, fratres dilectissimi, vigilare, & incumbere ad preces toto corde debemus: cogitatio carnalis omnis, & secularis abscedat: neque quidquam tunc animus aliud, quàm id solũ cogitet, quod precatur.* Ideo, & sacerdos ante orationem parat fratrum mentes dicendo: *Sursum corda, vt dum respondeat plebs: Habemus ad dominum, admoneatur nihil aliud se, quàm dominum cogitare debere.* Claudatur contra aduersarium peccus, & soli Deo pateat, nec ad se hostem Dei tempore orationis venire patiatur. Per quæ nos Beatus Cyprianus vehementer hortatur, vt reuerenter, & attente oremus. Id quod etiam facit alio loco, vbi supra vnde cap. illud desumitur, iis non minus elegantibus & politis verbis, *Quæ autem segnitia est alienari, & capi ineptis cogitationibus, & profanis, cum dominum deprecaris: quasi sit aliud, quod magis debeas cogitare, quàm quòd cum Deo loquaris?* Et paulo post. *Quomodo te audiri a Deo postulas, cum te ipsum non audias? vis esse Deum memorem tui, cum rogas, cum tu ipse memor tui non sis?* Idem & alijs verbis in eodem sermone pag. 2. sic ait. *Sit autem orantibus sermo, & precatio cum disciplina quietem continens, & pudorem. Cogitemus nos sub conspectu Dei stare, placendum est diuinis oculis, & habitu corporis, & modo vocis. Nam vt impudentis est clamoribus*

bus strepere: ita contra congruit verecundo modestis vocibus orare. Idipsum paullo inferius in ea. pag. 2. efficit, dum ait. *Et quando in vnum cum fratribus conuincimus, & sacrificia diuina cum Dei sacerdote celebramus verecundiæ, & disciplinæ memores esse debemus, non passim ventillare preces nostras inconditis vocibus, nec petitionem commendandam modestè Deo tumultuosa locacitate iactare.* Quæ plane omnia, qui serena mente legerit, satilque perpenderit, facile persuadebitur, eos omnes, qui diuina officia sine debito silentio, debitaque attentione agunt, non solum vtrumque male agere: sed inurbanitatis, immodestiæ, indisciplinæ, ac incogitantæ, stultitiæque esse notandos: ideoque à colloctionibus in choro, & aliis locis, vbi ea sunt omnino cessandum.

TERTIVS LOCVS.

S V M M A R I V M.

- 7 Affabilitas, quæ Christiano mori repugnat, non est virtus.
- 7 Regem vt alloquens, ita Deum orans seruet hæc.
- 8 Locutio cum alio interrumpit eam, quæ fit cum Deo.
- 9 Mora partem notabilem corrumpens non satisfacit.
- 10 Orans pellat cogitatus etiam de se non malos.
- 10 Oratio turris alta in terra viua fundanda.
- 10 Orationis altæ basis imma humilitas.
- 11 Orationem vt præcedere debet purgatio.
- 11 attentio, & deuotio bene oranti necessaria.
- 12 Clamat in aure Dei non cordula musica, sed cor.
- 12 Animarum verba sunt earum desideria.

7

TERTIVS locus est in ea parte c. 2. nu. 4. eius. Enchi. quæ habet, peccare illos, qui (quod quottidianū est) horis, & officiis diuinis admiscēt iocos, risus, cachinnos, aut extraria negotia, præsertim in choro, schâdalizando ceteros, & eorum mentes alienâdo à cogitatu diuinorum, & spiritualium: licet nonnulli adeo cæcutiant, vt id honestæ affabilitatis, & ciuilitatis esse iudicent, existimantes affabilitatem, & ciuilitatem vllam esse honestam, quæ Christianis, & honestis moribus repugnet; ignorantiamque suam prodentes, qua ignorant id in diuersis prohibitum esse locus. Est & idem tertius locus in ea parte, dict. c. 2. nu. 6. quæ habet, ex statutis Ecclesiæ Gallicanæ, & ex præfato sermone Beati Cypriani, & aliis neotericis colligi; eum, qui mentis aciem vnâ cum affectu voluntatis vult in Deum defigere, considerare debere primū quanta cura se com-

se componeret, si Imperatorem, aut Regem esset allocuturus, ne quid in gestu corporis, aut verbis appareret, quod oculos suæ maiestatis offendere posset: quamuis id non amplius sit quàm hominem homini, & mortalem mortali loqui. Deinde, hæc considerando secum reputare debere, quanta sollicitudine deceat, compositum esse illum, qui profecturus est ad Diuinæ Maiestatis thronū, & sedem; coram qua etiā angelicæ potestates contremiscunt; ne quid in eo sit, quod Dei oculos possit offendere. Tertio, considerare debere, quòd qui non audemus loqui Regi, nisi deflexis in terram genibus, non debemus Deo loqui recti, non dico corpore: sed elati arrogantia. Et quòd qui veremur alloqui Regem absque veste munda, & nisi pexis capillis, facie lota, & forte suffita odoribus, ne aliquis factor eum offendat; magis debemus vereri alloqui Deum conscientia inquinata. Quarto, considerare debere illud cuiusdam eruditi, *Multis principibus seculi locuturis præcellentia illa humana tantum pudorem ingerit, vt eis, & vocem, & memoriam adimat: & nos vociferando, atque cum alijs alia colloquendo, & velut aliud quippiam agendo alloquimur Deum nostrum omnipotentem, & renes cordaque nostra panitissime circumspicientem? Clamamus ad Deum: Exaudi domine orationem nostram, & clamor noster ad te veniat; & non audimus nec pensamus id, quod dicimus?* Per quæ quidem omnia aperte probatur id, quod proposuimus. Nam si preces, quas facimus Deo inficit immodesta gestus, corporisque compositio, magis profecto inficiet eas cum aliis collocutio; cum illa, vt palam est, quamlibet loquutionem, etiam, quæ habetur cum alio inficiat, quanto magis eam, quæ cum Deo habetur?

Q V A R T V S L O C V S.

9

QUARTVS locus est in ea parte, c. 10. nu. 9. eiusd. Enchir. quæ habet, non satisfacere præcepto recitandi, aut cantandi horas eos, qui dum recitant, aut cantant, omittunt tantam partem versuum, aut psalmorum deglutiendo, corrumpendo, aut syncopando verba, syllabas, aut litteras, vt ex ita omisiss, & corruptis fieret notabilis pars horæ. Ex hoc enim sequitur propositum. Nam si qui præfato modo notabilem partem horæ omittunt, adeo peccant, vt non dicantur satisfacere præcepto: à fortiori peccant qui extraria miscent horis: cum grauius errent ii, quam illi. Si quidē ii nec bene, nec male pronunciant quidquam eorum, quæ omittunt, miscendo extraria: illi vero sic, saltem partem.

QVINTVS LOCVS.

10

VINTVS locus est in ea parte Enchir. eiusd. c. 12. nu. 7. illorum verborum Sancti Cypriani in c. quando. de conf. dist. 1. *Quando stamus ad orationem, fratres dilectissimi, cogitatio omnis secularis, & carnalis abscedat.* Quæ quidem verba clare significant, recitaturum exuere se, debere omni cogitatu carnali, & seculari. Quoniam non solum habent tempore orationis pellendos esse cogitatus malos: sed generaliter omnes impertinentes: & consequenter mixturam extrariorum, & impertinentiũ orationi: quod est nostrum propositum probandum: quodque egregie confirmat illa sex dicta Abbatis Isaaci, apud Ioannem Cassianũ coll. 9. cap. 3. *Primum est, Oratio est velut turris alta, quæ fundata in terra adscendit vsque ad cælum: ideoque ad eius ædificationem ante omnia remouenda est ab anima omnis mortua terra vitiorum, & prauarum cogitationum, donec deueniatur ad terram, vel rupem, vt aiunt, viam.* Secundum; *Sollicitudo rerum carnalium generaliter abscondenda est.* Tertium, *Nullius negotij, causæue non solum cura: sed ne memoria quidem dum oratur admitenda.* Detractiones, vaniloquia, seu multiloquia, scurrilitates quoque similiter amputandæ. Iræ præ omnibus, siue tristitiæ perturbatio funditus erudenda: concupiscentiæ carnalis, ac philargyriæ noxijs fomes raducitus euellendus. Quartum, *Iacienda sunt primum profunda humilitatis inconcussa fundamenta, quæ scilicet turrin pulsaturâ cælos valeant sustinere.* Quintum, *Superædificanda virtutum spiritualis structio.* Sextum, *Ab omni discursu, atque euagatione lubrica animus inhibendus, vt ita paulatim ad contemplationem Dei, ac spiritualis intuitus incipiat subleuari.* Quidquid enim ante orationis horam anima nostra conceperit, necesse est, vt orantibus nobis, per ingestionem recordationis occurrat. Quamobrem quales orantes volumus inueniri, tales nos ante orationis tempus preparare debemus. Et paulo post. *Et idcirco quidquid orantibus nobis nolumus, vt irrepat, ante orationem de abditis nostri pectoris extrudere festinemus.*

Per quæ omnia plane probatur, non solum non debere nos abstinere, dum oramus, ab extrarijs, & ab oratione, quam agimus alienis: sed etiam immediate ante orationis initium, cum nos ad illam faciendam paramus: quamuis hoc consilij tantum, non præcepti sit, sicut & illud Sapientis, *Ante orationem prepara animam.*

S E X T V S L O C V S.

11 E X T V S locus est in ea parte, c. 13. nu. 2. & 3. quæ habet orationem fieri debere cum attentione; idque ex multis, quæ in prædicto elogio S. Cyprianus ser. 6. ait, colligi, nempe ex illo. *Nec quidquam tunc* (scilicet quando oramus) *animus aliud, quam id solum cogitet, quod precatur.* Et ex illo ad aliud propositum supra ponderato, *Vigilare, & incumbere ad preces toto corde debemus.* Et ex illo, *Claudatur contra aduersarium pectus, & soli Deo pateat.* Quod ipsum colligitur ex illo Concilii Generalis c. 9. §. hæc igitur. de celeb. mis. *Præcipientes districte in virtute obedientie, vt diuinum officium nocturnum, pariter & diurnum, quantum eis dederit Deus studiose celebrent, pariter & deuote.* Cuius glossa penultima, & vltima referunt verbum illud, studiose, ad pronúciationem exteriorum: & verbum, deuote, ad interiorum. Id ipsum etiam colligitur ex illo Apostoli, ad Ephes. 5. relato in c. cantantes 92. dist. *Cantantes, & psaltes in cordibus vestris Domino.* Super quibus verbis inquit S. Hieronymus, *Audiant hoc hi; quibus in ecclesia psallendi officium est Deo non voce sed corde cantandum.* Cuius glossa postquam dixit illi verbo, *voce,* posito in contextu esse addendum aduerbium, *tantum;* quia voce quæque cantandum est, licet magis corde, adiicit versus illos continua memoria dignos.

Non vox sed votum: non cordula musica sed cor.

Non clamans, sed amans cantat in aure Dei.

12 Id ipsum etiam colligitur ex illis tribus, quæ glossa cle. 1. de reliq. & vener. sanct. in id allegauit: pura ex illo Sancti Pauli ad Cor. 14. *Si orem lingua mens mea sine fructu est.* ex illo Sancti Augustini. *Quid prodest strepitus labiorum, si mutum est cor.* Et ex illo diui Gregorii: *Animarum uerba sunt ipsa desideria: in quibus tanto quis minus clamat, quanto minus desiderat.*

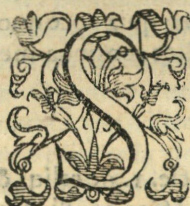
Per quæ omnia ea ratione confirmatur id, quod probare instituiamus; quia ea efficaciter monstrant, eum, qui orat, debere abstinere ab omnibus, quæ orationis deuotioni & attentioni repugnant: & palam est locutionem rerum ab attentione alienarum maxime repugnare deuotioni orationis (præsertim vocalis) quæ est locutio rerum ab eis diuersarum; cum vno, & eodem tempore nequeat quis diuersa loqui, l. vbi repugnantia. ff. de reg. iur. & c. sollicitudinem. de appell.

SEPTIMVS LOCVS.

S V M M A R I V M.

- 14 Legentes vel subsignantes litteras in choro vt peccant.
 13 Orans caueat impediencia attentionem etiam sodalium.
 13 Silentium mirum chori monachorum Aegypti.
 14 Occasio ad melius attendendum querenda.
 14 Attentio mira monachorum Aegypti.
 15 Silentium etiam in sacristijs necessarium.
 15 Anima ad orandum preparanda.
 16 Silentij causa vbi solo nutu loquendum.
 16 Ministrantium collocutio in altari, & choro, &c. indecens.
 17 Sacrista vt nugantes, & loquentes castigabit.
 18 Ecclesia pellat quacumque officia turbant.
 18 Deambulare, mendicare, &c. in ecclesia malum.
 19 Anticipatio versus in psallendo quam mala.
 19 Pausa in medio versus psallenti, quam bona.
 19 Anticipantem non puniri à Prælato, vt malum.

13

SEPTIMVS locus est in ea parte eiusd. Enchir. cap. 13. nu. 24. quæ habet, beneficiarios legētes, vel scribentes, aut subsignantes litteras, prouisiones, vel alia in choro, etiam si sint capituli, dum in eo canitur vel recitatur, bis peccare, nunc mortaliter, nunc venialiter. Primo, quia seipsos distrahunt; deinde vero, quia sodales à bene attendendo auertunt. Equidem, vt de aliis taceam, qui sunt me constantiores in continendo mentis oculos in Deo defixos, dum orant, vel recitant, de me fateor, quòd quando video dari meis sociis prouisionem, aut epistolam in choro subscribendam, & eos manibus pennas ad subscribendū tenere, mens mea distrahitur, vel ad cogitandum de illo, quod prouisio continet, si sciam; vel ad dubitandum quid contineat, si nesciam: vel saltem cogito de illa subscriptione, quæ planè cogitatio me ab attentione officii auocat. Et eisdem prorsus modis peccant illi, qui loquuntur in choro, alii in aurem; alii vero sublata elataque voce aliquid à recitatione alienum. Loqui quippe & audire ita sunt actus exteriores, sicut legere, & scribere; & eque ac illi repugnant attentioni ad recitandum, & canendum requisitæ. Et ideo qui hæc facit, dum tenetur vocaliter orare, vel orantem vocaliter audire, grauiter peccat.

OCTAVVS LOCVS.

14

CTAVVS locus est in ea parte c.16. nu. 2. & 3. eius. Enchir. quæ habet ex præfato Cypriani elogio colligi, orantes non solum vitare debere causas, quæ nostram attentionem turbant: sed etiam eas, quæ attentioni sociorum impedimento sunt. Et merito quidē, cum peccati occasione præstās peccet, sicut causam damni dans damnū dedisse dicitur. c. si. de iniur. l. qui occidit. §. in hac. ff. ad leg. Aquil. Quod firmatur testimonio Ioannis Cassiani de monahis Aegyptiacis testantis, quod horis, in quibus ad orandum, & recitandum multitudo eorum innumera conueniebat, tantum erat eorum silentium, vt nemo alius præter psalmi præcentorem ibi adesse videretur, præsertim eo tempore, quo oratio collecta dicebatur, in quo, vt ipse scitē, & venustē ait, *Non sputum emittitur, non excretio obstrepat; non tussis intersonat, non oscitatio somnolenta dissutis malis, & hiantibus trahitur: nulla suspiria, etiam adstantes impeditura promuntur; nulla vox absque sacerdotis prece concludentis auditur præter eam, quam anima accensa, & ignita non potens intra se retinere, quasi deuotione crepans vi fractis oris repagulis emittit.* Qui idem protinus hæc subdit, *Illum verò, qui constitutus in tempore mentis cum clamore supplicat, aut aliquid horū, quæ prædiximus ex faucibus suis emittit, aut præcipue oscitationibus præuenitur, dupliciter peccare pronunciant. Primo quòd orationis suæ reus sit; quòd eam scilicet negligēter offerat Deo. Secundo, quòd indisciplinato strepitu alterius quoque, qui forsitan ardentius orare potuit, intercipit sensum.* Quæ omnia ea ratione probant propositum nostrum; quia non solum expresse damnant colloctionē in choro: sed etiam obligant ad abstinendum in eo à multis aliis, quæ longeminus, quàm colloctio debite attentioni aduersantur.

NONVS LOCVS.

15

NONVS locus est in ea parte eiusdem cap. 16. nu. 28. eiusd. Enchir. quæ habet, peccare illos, qui ridēt, iocantur, narrant fabulas, vel historias profanas: aut clare, seu elata voce, loquuntur; & qui rixantur in Sacristiis, siue Sacra-
riis, saltem tempore, quo alii se ibi præparant, & vestiunt, vt statim celebraturi missam egrediantur: quoniam ea proculdubio plurimum perturbant, atque distrahunt volentem deuotē celebrare. Per quod ea ratione probatur propositum nostrum, quod magis necessarium est silentium in eis, qui actū, siue actualiter in choro, vel alibi voce orant, vel psallunt, quam præparantibus, & induentibus se in Sacristia ad missandum, vel ministrandū extra illā in altari, vel choro.

DECIMVS LOCVS.

16. Ecimus locus est in ea parte cap. 17. nu. 1. eiusdē Enchir. quæ habet ex præcitate beati Cypriani elogio colligi, diligenter procurandam esse occasionem, & præparationē, quo magis, & melius orationi attendere possimus: colligitur autem ex illis verbis, *Soli Deo pateat pectus, nec aduersarium tempore orationis ad se venire patiatur.* Et is aperit Deo pectus ad eum excipiendum, & impedit aduersarium, ne veniat, qui orare volens procurat occasiones, & media, quibus magis ad attendendum orationi moueatur. Cui mirè consonat illud Sapientis, Ecclesi. 18. *Ante orationem prepara animam.* Idem colligitur ex ea parte præd. c. 17. nu. 15. quæ habet laudem, imitationeq. dignos esse illos, qui vt in choro, ita in sacristia, vel alibi quando se parant ad missandum, vel missant, aut vadunt ad ministrandum eis, vel ministrant, tantum silentium seruant, vt nulum verbum loquantur, nisi quod solo nutu significari nequeat. Quod tam gratum, & decorum apparet coram & Deo, & hominibus, quam ingrata, & indecora est illa Episcoporum cum Dignitatibus, & Presbyterorum cum Diaconis, vel Subdiaconis propinquis in altari, choro, & processionibus colluctatio; & quam indecentes illæ interrogationes, & responsiones eorum, quas de variis extraneisq. rebus faciunt, dum in sacristia, seu in sacrario se induunt ad missandum: vel dum in supplicationibus, & processionibus incedunt: quamuis peius faciant illi, qui rident, qui clamant, qui rixantur. Hos enim merito quis interroget, an facerent illa in aula Regis terreni, & an credant, quod tanto Rex terrenus est minor cælesti, quanto mortalis immortalis, & creatura creator? Per quæ quidem omnia aperte concluditur debere nos vitare colloquia, cum oramus: & alia, quæ attentionem orationi debitā minuunt. Et planum est attentionem orationi debitam per colloquutionem psallentium in choro valde minui, ne dicam, omnino tolli; ideoque merito esse vitandam, immo & abominandam.

VNDECIMVS LOCVS.

17. Ndecimus locus est in ea parte cap. 18. nu. 97. eiusd. Enchirid. in qua refertur constitutio, quæ sequitur Braccharensem constitutionē digna, quæ vbiq. gentiū seruetur. *Thesaurarius nō permittat ministris nec beneficiarijs quidem tam elata in Sacrario voce loqui, vt foris audiatur: nec vaniloquio, aut nugis se ibidem recreare, quin ē vestigio pœnam his iniungat,*

Et ca-

& castiget. Quod si facere nequiverint, indicet Presidenti; ad quem ut reliquum regimen ecclesie; ita correctio huiusmodi delinquentium pertinet. Idem Thesaurarius acerbè reprehendat pueros, & puberes in dicto Sacratio strepitum excitantes, aut malum exemplum præbentes, subiturus penā viginti obolorum quotiens in hoc negligens repertus fuerit. Per quæ quidē ea ratione confirmatur id, quod intendimus, quod silentiū in altari, & choro, & aliis locis magis est necessarium psallentibus; quàm pueris ministrantibus in sacristia eis, qui sunt extra illā in altari ministraturi,

D V O D E C I M V S L O C V S.

18 **D**VODECIMVS locus est in ea parte c. 22. nu. 32. eiusd. Enchir. quæ declarat illa, quæ nouè vetuit, iussitque grauitè puniri scilicet. recor. Pius V. in extrauag. quæ incipit, quamprimum. posita inter constitutiones eius pag. 12. Quorum primum est. *Cessent in ecclesiis risus immoderati, & alia quacumque diuinum officium perturbare possunt.* Secundum, *Nullus intra ecclesias deambulare audeat siue presumat, dum celebrantur sacra missarum mysteria, & alia diuina officia.* Tertiū, *Nemo dum celebrantur diuina officia, aut predicatur, vociferetur.* Quartū, *Prohibeantur pauperes mendicare, seu elemosynas petere intra ecclesias tempore missarū, predicationū, aliorumque diuinorum officiorum.* Quæ omnia ea ratione probant propositum nostrum, quod palam est, silentium esse magis necessarium in choro ipsis psallentibus; quàm extra illum in ipso ecclesie corpore. Et quod si risus puerorum, & deambulatio virorum, & mendicatio pauperum, facta dum sacra missarum mysteria, & alia diuina officia peraguntur in aula, seu ecclesie corpore adeo visa sunt pientiss. Pio vitanda; merito debent videri abominanda, & execranda colloquia, & confabulationes ipsorummet recitantium, & psallentium, cum sint diuinis laudibus, quas proferunt, incompatibilia.

D E C I M V S T E R T I V S L O C V S.

19 **D**ECIMVSTERTIVS locus est in ea parte c. 16. nu. 25. & 26. eiusd. Enchir. quæ probat, grauitè peccare illos, qui recitando, vel canendo anticipant versus, omittentes audire vltimam syllabā versuum, quos eius socius, vel alius chorus recitat, vel canit. Nam præterquam quod audire non sinunt partem horarum, quam audire tenentur, prætermittunt, & confundunt intellectum eius, quod canitur, vel recitatur; & causam dant propriæ, & alienæ distractioni, omittendo audire finem versus aliorū, & non

& non permittendo, principium sui audiri ab aliis. Qui sane defectus intolerabilis est, & satis vetatur per prohibitionem trāscursionis Concilii Vienenſis clem. 1. de celeb. mis. damnatæ per illa verba, *Trāscurendo, & ſyncopando*. Et clarius per illa verba, *Curſim & feſtinanter*, cuiusdam Decreti eccleſiæ Gallicanæ tit. quomodo diuina officia celebren. §. 1. inferius ad verbum referendi, quo præcipitur facere pauſam in medio verſuum. Quod vt ponderandum eſt in fauorem eorum, qui (vt par eſt) ſolliciti ſunt ſeruare puncta, & pauſas in medio verſuum: ita retorquendum eſt contra eos, qui recuſant in eorum fine facere quod agunt in eorum medio: & incipiunt ſuum verſum antequam audiant finem alterius. Perſpicuum enim eſt, magis neceſſariam eſſe pauſam in fine totius periodi, & ſententiæ integræ, quæ communiter perficitur in fine verſuum, quàm in medio eorum, vbi communiter non perficitur. Et quidem meo iudicio hic abuſus omnium eorum, qui in horum cantu atque recitatione admittuntur, maximus, periculoſiſſimus, notiſſimus, frequentiſſimus, & minime à Prælatiſ emendatus, vt alibi diximus, videtur mortifer; ideoque ab eis ex choriſ auferendus. Per quod illa ratione efficitur planum propoſitum noſtrum: quoniam longe peius eſt, colloqui extraria verbis orationiſ; quàm anticipare, vel poſtponere illa, & conſequenter ſi anticipatio eſt mala, collocutio extrariorum erit peior, & peſſima.

DECIM. QVART. LOC.

S V M M A R I V M.

- 20 Canoniciſ quiſ non cantans in choro queat excuſari.
- 21 Oratio meretur, impetrat, & conſolatur.
- 21 Orationiſ, & cuiuſuiſ boni fruſtus ſummus gratia.
- 21 Gratia gratum facientiſ omni bono naturali præcellit.
- 21 Peccatum veniale vt non perimit, ſed impedit gratiam.
- 21 Oratio infecta veniali pænâ meretur.
- 22 Oratio nuntiuſ, cuſor fortiſ, penetrans, & actus cum primis omnium Deo gratus.
- 22 Orandi ad munuſ cur oportuit quodaſ inſtitui.
- 22 Orandi munuſ ſacrarum perſonarum præcipuum.
- 23 Oratio etiam voluntaria mala, ſi non bene fiat.
- 23 Dei opuſ negligenter facientiſ maledictuſ.
- 23 Hoſpitans gratis peccat ſordide hoſpitando.

20

DECIMVS QVARTVS locus desumitur ex illis duabus partibus c. 10. nu. 47. & c. 32. nu. 41. eiusd. Enchir. quę coniunctę probant peccare, & non lucrari distributiones quotidianas Canonicos, & Dignitates, qui nō cantant in choro cum alijs; quamuis versum sui chori voce submissa recitent, & vocē alterius recte audiant: & quod difficillimum est defendere contrarium. & quod nemo vsque ad nos quod sciamus, modum recte defendendi tradidit, etiam qua parte cantus ille iure humano est præceptus. Per quod illa ratione nostrum institutū concluditur, quod longe peius est colloqui extraria orationi, quę sit in choro, quā tace-
re, vel submissa voce sine cantu dicere sui chori versum audiendo recte versum alterius: & consequenter si hoc est malū, longe peius est illud.

DECIMVS QVINTVS LOCVS.

21

DECIMVS QVINTVS locus desumitur ex iis, quę habentur in multis partibus eiusdem Enchiridii; puta ex ea cap. 13. nu. 3. quę habet orationis tres principales & distinctos effectus esse, secundum sanctum Thomam communiter receptum, mereri, impetrare, & consolari. Et ex ea cap. 20. nu. 34. adiunctis eis, quę traduntur à S. Thoma recept. 2. 2. q. 83. art.

15. quę habet orationum, & aliorum bonorum operum maximos fructus esse impetrare gratiam gratum facientem, vel mereri eis augmentum, quam esse maius donum, quā omnia naturalia à Deo nobis data affirmat idem S. Thomas receptus 1. 2. q. 113. art. 9. ad 2. in Manua. Confess. prelu. 7. nu. 22. à nobis relatus. Et ex ea parte cap. 3. num. 49. sub fin. & cap. 20. nu. 36. quę habet per nullum opus quamlibet ex se bonum mereri nos gratiam, si est malum, saltem venialiter, immo demereri pœnam ob illud. Et quod licet gratia iam quęsita non amittatur ob peccatum veniale secundum S. Thomam 2. 2. q. 24. art. ult. receptum: impeditur tamen eius adquisitio, aut auctio per peccatum veniale. Ita quod ob nullum bonum, etiam de se præcellentissimū quæratur gratia præfata, si qua parte, vel minima est peccatum veniale, vt in præfato Enchir. c. 3. nu. 49. ex S. Tho. d. art. ult. adiun. q. 87. art. 1. & 89. art. 1. in prima secundæ, latius tradidimus.

Per quę plane omnia ea ratione cōcluditur, quod intendimus: quoniam cum maximum orationum nostrarum lucrum sit impetrare gratiam Dei gratum facientem; cumq. hoc lucrū amittamus quotiescunque orando saltem venialiter peccamus; cumq. præcipuus beneficiariorum saltem inferquentium in choro labor sit diuina officia cantare, vel

C recitare;

recitare; cumq. colloqui extraria cantando, vel recitando illa, sit saltem veniale peccatum; consequens profecto est, vt quilibet vir prudens, & cordatus abstinere debeat ab huiusmodi colloquijs, ne præcipuorum operū suorū præcipuum, & maximū lucrū misere perdat; cum eodē immo leuiori labore corporis, & animi feliciter possit illud quærere.

DECIMVS SEXTVS LOCVS.

22

DECIMVS SEXTVS locus desumitur ex multis partibus simul coniunctis; scilicet, ex ea cap. 1. prælu. 1. nu. 1. eiusdem Enchir. quæ habet, orationem esse actum cum primis omnium, qui Deo grati sunt eminentem, & sublimem, iuxta illud Abbatis Isaaci in collat. patrum, collat. 9. *Sicut ad orationis perfectionem omnium tendit structura virtutum: ita nisi huius culmine omnia fuerint colligata, atque compacta, nullo modo firma poterūt, vel stabilia permanere.* Et ex ea eiusd. cap. nu. 3. quæ habet, orationem esse nostrum ad Deum nuntium, & veredarium, siue cursorum, & legatum necessarium impigrum, & fortem ad penetrandum omnia, & perueniendum ad conspectum Dei, & in impetrando donec impetret perscrutandum. Et ex ea c. 12. nu. 2. eiusd. Enchir. quæ habet, oportuisse instituire homines sacros, qui munere orandi ad Deum publico fungerentur ad agendas ei nomine populi Christiani gratias pro beneficiis acceptis: & ad impetrandum indefinenter noua, quibus incessanter egemus. Et ex ea c. 13. nu. 37. c. 21. nu. 7. & miscel. vlt. n. 144. quæ habet, munus præfatum esse præcipuum omnium, quæ prædictis hominibus sacris ab Ecclesia Christiana iniunguntur. Cum igitur magna, grauius, sacra, & necessaria grauitur, reuerēter, religiose, atque ex animo sint tractanda, & exigenda, iuxta S. Dionysium c. 1. de mystica Theolo. & c. 2. & 3. de diuin. nomi. consequens est, psalmos in choro aliaq. ecclesiastica officia diuina non vtrumque, & velut aliud agentibus ministris, esse dicenda: sed modeste, grauitur, cum iusto silentio, iustaque intentione animi, & reuerentia peragenda.

DECIM. SEPTI. LOC.

23

DECIMVS SEPTIMVS locus depromitur ex ea parte cap. 13. nu. 39. eiusd. Enchir. quæ habet, non solum orationem præceptā, sed etiam tantum consultam, & omnino voluntariam fieri debere cum iusto silentio, iustaq. attentionis, & reuerentiæ circumstantiis; adeo quidem, vt qui eam sine illis facit, etiam si id faciat solus, & extra locum sacrum, & sit laicus, peccet saltē venialiter. Vnde plurimi peccant orando, & recitando psalteriū, vel rosa-

rium

ritum Virginis Marię, aut quiduis aliud, quod non tenetur recitare præcepto, sed tantū consilio, vel voluntate id faciunt. Tum ob illud Hieremie 25. cap. *Maledictus homo, qui opus Dei negligenter facit.* Tum quia qui hospitio excipit aliquem virū reuerendum, quem non tenetur præcepto excipere, peccat, si eum sordide, & immodeste tractet, vt colligitur ex cap. 1. Malachie, peccare illum, qui offert Deo, vel Principi hœdū cœcum, vel abhominabilē; etiam si offeratur ab eo, qui nullum tenetur eis offerre. Debet etenim aut non excipere, aut non offerre; aut bene cū debitis circumstantiis id facere. Igitur si qui orat voluntarie, sine vllā obligatione, etiam solus & in deserto, peccat saltem venialiter, orando sine debito silentio, debitaq. attentione, aut alijs circumstantiis ad bonitatem orationis requisitis; quanto magis peccabit, qui ex præcepto Ecclesię tenetur id facere. & maxime si stupēdia, vel alimēta iusta ob id accipiat; quales sunt fere oēs, qui tenentur in choris recitare, vel psallere, siue sint canonici seculares, vel regulares, siue monachi, aut monachę.

DECIMVS OCTAVVS LOCVS.

S V M M A R I V M.

- 24 Psallit quis sapienter, & quā magna illa lucra.
- 24 Psallit quis insipienter, & quanta is perdit.
- 24 Psallit quis grate, & quis ingrate.
- 25 Oranti male debetur pœna Inferni, vel Purgatorij.
- 25 Pœna Purgatorij orantis male quā magna.
- 26 Orationes quattuor primarię, quę optime dicendę.
- 26 Orationes optimę quę dicebantur pessime.
- 27 Horę canonice inuentum humanum, & optimum genus orandi.
- 27 Orabit attente sic assuefactus.
- 27 Psalmus, Beati immaculati, qui per quattuor horas diuisus quottidie canitur, aut dicitur sapide dicendus, quomodo sic dicitur.
- 28 Anticipatio versus iterum damnatur.
- 28 Numquā nimis dicitur, quod numquā satis dicitur.
- 29 Pater noster de gentil home quod.
- 29 Exhortatio ad bene psallendum, & cantandum.
- 30 Munus præcipuū cleri psalmus publicus, & priuatus.
- 30 Clero necunde tantus honor, & gloria, quantus de bona horarum recitatione in finem vitę continuata.

24 **D**ECIMVS OCTAVVS locus desumitur ex ea parte miscella. 63. de Oratio. nume. 138. quę docet illos qui psallunt sapienter quærere sibi maximos fructus horarum canonicarum; qui sunt gratia gratum faciens, charitas, quę

est ipsamet gratia, vel inseparabilis ab ea, mentis serenitas, consolatio, voluptas spiritualis, & gaudium eam plerumque consequentia: iuxta illam adhortationem prophetica. *Pla. 46. Psallite Deo nostro psallite, psallite, Regi nostro psallite. Quoniam Rex omnis terra Deus: psallite sapienter.* Et contra illos ea perdere, aut non querere, qui psallunt eas insipienter. Illi autem psallunt sapienter, secundum varias expositiones, qui psallunt intelligenter, discrete, deuote, sapide, ac grate. Intelligenter autem psallunt, qui non ore tantum; sed etiam mente id faciunt. Discrete vero, qui ordine, tempore, & loco ab Ecclesia catholica stans id agunt, vt significamus c. 3. nu. 32. & c. 5. & 10. eiusd. Ench. Deuote autem qui animo, voluntateque famulandi, & placendi Deo id faciunt, iuxta alibi dicta. Sapide vero quibus sua sapit oratio; hoc est quos delectat memoria Dei, & diuinorum, quæ pronuntiant, iuxta illud, *In meditatione mea exardescet ignis;* nempe amoris, & sanctæ voluptatis ex eo nascentis. Porro illi psallunt grate, quorum oratio Deo sapit, & est ei gratia, id est, facta in statu gratiæ bene moraliter absque vllius circumstantiæ ad bonitatem actus necessariæ defectu, iuxta ea, quæ c. 6. nu. 2. eiusd. Enchir. tradimus. Itaque qui nō psallit sapienter, saltem grate, itaque quod psallendi actus sit Deo gratus, perdit (pro dolor) omnia præfata bona quæ sapienter psallentes lucri faciunt immo sit reus pœne, quæ æterna est, Inferni, aut Purgatorii, quæ temporalia quidem est: sed secundum S. Augustinum, tãta vt superet omnia, etiã maxima huius sæculi tormenta. Cum igitur collocutio extrariorum in choro, vel alio loco, dum diuina officia peraguntur sit peccatum saltē veniale: & consequenter efficiat, ut qui colloquitur non psallat sapienter, saltem Deo grate: & qui sic non psallit præfata grãdia bona perdat, immo grauiam damna incurrat, consequitur omnem hominem prudentem, dum diuina facit, ab ea abstinere debere.

DECIMVS NONVS LOCVS.

25

DECIMVS NONVS locus desumitur ex ea parte Miscell. vlt. de orat. nu. 139. & 140. & tot. miscel. & miscell. 33. num. 48. quæ habet, magnum operæ pretium facturum eum, qui se asuefecerit dicere, *Pater noster, Ave Maria. Deus in adiutorium. Gloria patri. & Salue regina* horis & modis in dict. miscell. vlt. nu. 139. à nobis ad hoc expressis; nēpe quod aliquanto tēpore singulis diebus mane dicat semel vnum, *Pater noster.* præconcipiendo iuxta dicta Miscell. 34. nu. 1. mente reuerenti, & humili Deum omnipotentem vbique præsentem, & preces nostras vbique audire dignantem: & continuo reuerenter, & amanter alloquatur Sacrosanc̃tam, & Diuinam eius Maiestatem vt præsentem, precesque nostras

stet ubique auscultantem verbis illis, *Pater noster*. attendens solum ad eius verba, vel ad eorum significata, vel ad ipsummet Deum sic præconceptum sine mentis ad alia euagatione quo ad eius fieri poterit. Et quod idem singulis diebus vesperi dicat semel vnam, *Aue Maria*. imaginando gloriosissimam Deiparam virginem angelicam salutationem audientem, aut dulcissimū, ac suauissimum puerum Iesum in vlnis tenentem, & amanter gestantem, aut in cælis gloriosissime regnantem; aut aliquid de dictis Miscell. 34. nu. 50. agētem, & preces nostras audire dignantem. Et continuo ita imaginatam verbis illis: *Aue Maria*. reuerenter, & amanter alloquatur, attendendo solum ad ipsam eandem, & ad præfatorum verborum significata sine mentis ad alia euagatione quoad eius fieri poterit. Et cum aliquo tempore hoc fecerit, consuetudinemque facile id faciendi quæsierit, nitatur aliquanto alio tempore alloqui quotidie mane semel Deum modo supradicto præconceptum per verba illius versiculi à nobis c. 9. nu. 4. eiusd. Enchir. valde dilati: *Deus in adiutorium meum intende, Domine ad adiuuandum me festina*. Et per verba illa alterius numquam non reuerendi, & non suspi-ciendi, *Gloria Patri, & Filio, & Spiritui sancto*. attendens solum ad eum, à quo petit adiutorium, & cui gloriam impendit; & ad significata verborum, quibus id facit sine mentis ad alia euagatione quoad eius fieri poterit. Vesperi autem saluter, & oret piissimam Virginem Mariā, vti prædictum est, imaginatam verbis totius, *Salve regina*, vel saltem harum duarum partium. *Salve regina mater misericordiæ, vita, dulcedo, spes nostra salve; & Iesum benedictum fructum ventris tui nobis post hoc exilium ostende*, attendens solum ad eam ipsam, & significata verborū, quibus eam salutat, & orat sine mentis ad alia quo ad eius fieri poterit euagatione. Qua quidem duplici consuetudine, qui se munierit, & assuefecerit, assuequetur multa commoda; & in his primum, quod non offendet tantum Deum, Opt. Max. eiusdemque piissimam, gloriosissimamque Virginem matrem, quantum multos (quorum de numero nos quoque fuisse dolemus) vidimus offendere recitādo prædicta quattuor: quæ cum intelligentius, attentius, reuerentius, deuotiusque, quā alia multa recitare debent: minus tamen intelligentē, minus attente, minusque reuerenter, & deuote, magisque festinanter, quā vlla alia quasi contemptim recitant: & consequenter saltem venialiter peccādo, quæ maxima grandium bonorum iactura est per dicta Miscell. 61. nu. 137. Secundum, quod sapientius, modestius, grauius, intelligentius, & reuerentius prædictas horas canonicas inchoabit, ac finiet; cum illæ fere omnes per præfata quattuor inchoentur, & finiantur, quod merito 17 to fieri debet: quia cum illæ sint genus orandi omnium humanitū inuentorum optimum, dignissimæ plane sunt, quæ intra, & extra ecclesias optime incipiantur, & finiantur; siue cantentur, siue absque cantu

recitetur, ut in d. miscel. 62. latius tradimus. Tertiū, quod qui semel imbuerit consuetudinem pronunciandi præfata quatuor modo prædicto maiore cum sapore, siue magis sapide psallet, & pronuntiabit Dauidicos Psalmos, & præsertim suauissimum illum Psal. 118. *Beati immaculati in via.* Per cuius totam seriem quasi ore ad os familiariter ipsum Deum Opt. Max. alloquimur: quique quatuor horis quottidie diuinus in vndecim octonarios versuum duplicatos inseruit. Sapientius inquā, & attentius cātabit, & pronuntiabit, quam ipse, & multi alii solebamus eos olim cātare, & recitare; quod & nūc idem facere videmus aliquos. Si ergo res Deo gratissima est, ut ei sapienter psallamus; etsi etiam nobis vtilissima & consolantissima res est recitatio, & auditio Psalmorum, Dauidicorum sapienter facta; consequens profecto est, ut quiuis diuina facturū, si fidelis, & prudens fuerit, satagat diuina ope adiutus vitare, dum illa peraguntur, colloquia, quæ nemo non nouit præfatis perquā esse contraria. Quin etiam aspernabitur, & abominabitur consuetudinem eorum, qui sine vlla pausa in medio versuum, & cum rara in fine illorum, & cum frequenti eorundem anticipatione ea pronunciant, incipiendo sequentem versum ante finem præcedentis tanta cum illorum confusione, & mixtione, tantaque festinatione, ut qui canit, vel recitat sequentem non possit percipere, neque intelligere finem præcedentis; neque contra qui canit, vel recitat præcedentē possit percipere, vel intelligere finem sequentis. Qui plane abusus, ut supra diximus, & nunc repetimus (eo quod, ut ait Seneca, numquam nimis dicitur, quod numquam satis dicitur) est omnium cantantium, & recitantium, maximus, & frequentissimus; qui mea sententia, mortifera culpa non caret. Ideoque à Prælatīs necessario corrigendus, & explodendus. Dolebitque quod is abusus frequenter vsurpetur in psallendo Sextam, vel Nonam post missam sollemnissime, tardeque finitam; & completoriū immediate post vesp̄as sollemnissime cantatas, & in fere deglutendo psalmos laudum vsque ad Benedictus post officium nocturnum triduo ante Pascha cantu organico morosissime decantatum.

VIGESIMVS LOCVS.

29

VIGESIMVS denique locus colligitur ex illis partibus cap. 13. num. 9. & seq. in quibus insinuat, quod nemo psallentium in choro est sui honoris, & reuerentiæ, quæ sibi debetur, adeo prodigus, ut æquo animo ferat alium alloquentem se, vultum frequenter huc, & illuc vertentem; & sermonem, quo ipsum alloquitur aliis, atq. aliis verbis ad alios prolatis interruptentē. Nemoq. non vituperaret eos, qui orando Deū

pro,

pro, *Pater noster*, modeste pronuntiando pronunciant illud, quod insignis ille verbi diuini præco Thomas Illirycus relat. in c. 13. nu. 43. Enchir. præd. de orat. solebat olim Tholosæ in Galliis vocare, *Pater noster de gentil home*, dicendo ad Deū, *Pater noster*, & mox ad famulū, *Pastine sunt equi*? Et post, *Qui es in calis, Est quod edatur*? Et post, *Sanctificetur nomen tuū*, *Cur se demittit accipiter ille*? Et finito, *Adueniat regnū tuum*, *Strigila equum*; &c. Et palā est, eum qui alloquitur extraria cum aliis, dum psallit in choro, similem esse illi, qui alloquitur aliquem reuerendum virum vultum frequenter huc, atque illuc vertendo, & sermonem, quo ipsum alloquitur alijs, atque aliis verbis ad alios prolatis interumpendo, & ei, qui per præfatum, *Pater noster de gentil home* Deum
30 alloquitur. Quare vos omnes Patres in Christo admodum Reuerendi, & Domini mei sacri Confessarii, quibus magna, & opportuna in hoc est auctoritas, etiam atque etiam rogo, & quaeso. Primum, vt in reuerentiam diuinæ Maiestatis, exemplo, & verbo adhortemini nos errata nostra vobis confitentes, vt nitamur pro viribus eam orare, eique psallere, & cantare, abstinendo nos à colloquijs extrariis, & ab omnibus aliis, per quæ attentio, vel alia circumstantia bonitati orationis necessaria impediatur. Deinde, vt cōsulatis omnibus psallentibus in choro, & eis præsidentibus, vt seruent, seruariq. faciant illud Ecclesiæ Gallicanæ, *Laudes diuinæ per singulas horas non cursim ac festinanter; sed tractim, & cum pausa decenti præsertim in medio cuiuslibet versiculi, debitam faciendo inter sollemne, & feriale officium differentiam reuerenter ab omnibus persoluantur*. Postremo, vt admoneatis omnes ad horas canonicas, siue preces horarias pronuntiandas obligatos, vt meminerimus, saepeque reputemus, munus pronuntiandi eas nobis esse præcipuum; ideoque maxima vigilantia, cura, & studio exercendum; nullasq. opes, nullum earum magnificum vsum, nec ullam
generis claritatem tantæ utilitati, gratiæ, gloriæque solidæ nobis apud Deum, & homines fore, quantæ fuerit functio sancta eius iugiter in finem usque uitæ ita continuata, ut tandem uideamus Deum
Deorum in Sion,
Amen.

T E A O E.

BERNARDVS SERMONE

13. *super Cant. citatus in prasato En-
chiridio de oratione: & Horis
Canonicis c. 13. nu. 10.*

IMMOLANTES hostiã laudis iun-
gamus sensum verbis; affectum sensui;
exultationem affectui, grauitatem exul-
tationi; humilitatem grauitati; libera-
tem humilitati, quo interdum liberis
purgatæ mentis passibus procedamus.

A M E N.

INDEX EORVM

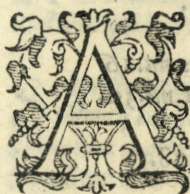
QVAE HOC BREVI

COMMENTARIOLO

CONTINENTVR.

A

FFABILITAS, *quae Christiano mori repugnat non est*
virtus. num. 7.

Anima ad orandum preparanda. nu. 16.

Animarum verba sunt earum desideria. nu. 12.

Anticipatio versus in psallendo quàm mala. nu. 19.

Anticipatio versus iterum damnatur. nu. 28.

Anticipantem non punire Prælati ut malum. nu. 19.

Attentio, & deuotio bene oranti necessaria. nu. 11.

Attentio mira monachorum Aegypti. nu. 14.

C

CANON generalis generaliter intelligendus, *etiamsi maior ratio sit in*
vna, quàm in alia specie. nu. 3.

Canonem similis ratio ad similia extendit. nu. 4.

Canonicus quis non cantans in choro queat excusari. nu. 20.

Clamat in aure Dei non cordula musica, sed cor. nu. 12.

Clero necunde tantus honor, & gloria, quantus de bona horarum recitatione in
finem uite continuata. nu. 30.

Confessarij maxime nos in nostro continent officio. nu. 1.

D

D *Eambulare, mendicare, &c. in ecclesia malum. nu. 18.*

Dei opus negligenter faciens maledictus. nu. 23.

Ecclesia pellat quaecumque officia turbant. nu. 18.
Ecclēsia Gallicana decretum acceptione dignum. nu. 30.
Exhortatio ad bene psallendum, & cantandum. nu. 30.

Gratia gratum faciens omni bono naturali precellit. nu. 21.

Horæ canonica inuentum humanum, & optimum genus orandi. nu. 27
Horę partem notabilem corrumpens non satisfacit. nu. 9.
Horis in quibus nimia festinantia peccatum. nu. 28.
Hortator ab bona sequendus. nu. 1.
Hospitans gratis peccat sordide hospitando. nu. 23.

Legentes vel subsignantes litteras in choro ut peccant. nu. 13.
Logutio cum alio interrupt eam, que fit cum Deo. nu. 8.

Ministrantium collocutio in altari, & choro, &c. indecens. nu. 16
Munus præcipuum cleri psalmus publicus, & priuatus. nu. 30.

Numquam nimis dicitur, quod numquam satis dicitur. nu. 28.

Occasio ad melius attendendum querenda. nu. 14.
Orabat attente sic assuefactus. nu. 27.
Orandi ad munus cur oportuit quosdam institui. nu. 22.
Orandi munus sacrarum personarum præcipuum. nu. 22.
Orans de solo illo, quod orat cogitet. nu. 5.
Orans cogitet quem alloquatur: & audiat si vult a Deo audiri. nu. 5.
Orans pellat cogitatus etiam de se non malos. nu. 10.
Orans caueat impediētia attentionem etiam sodalium. nu. 13.
Orantis pectus Deo pateat, & hosti claudatur. nu. 5.
Orantis sermo tranquillus sit, & verecundus. nu. 6.
Oranti male debetur pœna Inferni vel Purgatorij. nu. 25.
Oratio turris alta in terra vix fundanda. nu. 10.
Oratio meretur, impetrat, & consolatur. nu. 21.
Oratio infecta veniali pœnam meretur. nu. 21.
Oratio nuntius, cursor fortis, penetrans, & actus cum primis omnium Deo gratus. nu. 22.
Oratio etiam voluntaria mala si non bene fiat. nu. 23.
Orationis altæ basis imma humilitas. nu. 10.
Orationis, & cuiusvis boni fructus summus gratia. nu. 21.

Oratio.

Orationem vt præcedere debet purgatio.nu.11.
Orationes quattuor primarię,quę optime dicende.nu.26.
Orationes optimę quę dicebantur pēssime.nu.26.

P

Pater noster de gentil home quod.nu.29.
Pausa in medio versus psallenti,quām bona.nu.19.
Peccatum veniale vt non perimit, sed impedit gratiam.nu.21.
Pœna purgatoriȝ orantis male quām magna.nu.25.
Psallit quis sapienter, & quām magna illi lucra.nu.24.
Psallit quis insipienter, & quanta is perdit.nu.24.
Psallit quis grate, & quis ingrate.nu.24.
Psalmus Beati immaculati. qui per quatuor horas diuisus quotidie canitur,
aut dicitur, sapide dicendus, quomodo sic dicitur.nu.27.

R

Rēgem vt alloquens, ita Deum orans seruet hæc.nu.7.
Rex immortalis cur magis, quām mortalis honorandus.nu.4.
Rusticus qui hæc in grauium conuentu facit.nu.2.

S

Sacrista vt nugantes, & loquentes castigabit.nu.17.
Silentij caussa vbi solo nutu loquendum.nu.16.
Silentium in altari, & choro necessarium.nu.2.
Silentium etiam in sacristijs necessarium.nu.15.
Silentium mirum chori monachorum Aegypti.nu.14.

F I N I S.

R O M A E.

Ex Typographia Bartholomæi Bonfadini, &
Titi Diani. M. D. LXXXIII.

04/5865

#02 / 10025

017

10 16 025

